

nequit. Quin quum ambo educare liberos naturaliter teneantur, & mutuuum sibi adiutorium præstare, quod sine constanti amoris & amicitia vinculo foret exiguum, atque ingratiſſimum, naturale est, ut societas conjugalis individuam vitæ consuetudinem contineat. *L. I. D. de R. N.*

DCLXXXVIII. Enimvero tales sæpe obveniunt circumstantiæ, in quibus *divortium*, quoad vinculum, hoc est, dissolutio matrimonialis societatis vivis conjugibus facta, nec procreationi, nec educationi repugnat; veluti si alterutra pars sterilis esset, aut liberi vel mortui forent, vel jam educati, aut si ob violatam fidem conjugalem, vel morum crudelitatem; nullam sperare liceret conciliationem: & tunc solo rationis lumine haud adparet caussa, omnimodam dissolutionem denegandi. *

CAPUT XXVI.

De societate parentum & liberorum.

DCLXXXIX. Nisi spem eventus fallat, societatem conjugalem consequuntur liberi, qui homines sunt, hinc jure connato ad res vitæ necessarias instructi, adeo tamen imbecilles, ut per se ipsos hoc jus exercere nullo modo valeant.

DCXC.

* Ast ea denegatur jure divino positivo. *v. Deut. XXIV. & I. Cor. 7. v. 13. Juncto Matth. V. 32. & XIX. 9.*

DCXC. Eorum igitur educationem primo commendant parentibus naturales stimuli, seu *vox naturæ*, quæ vox Dei est, dein finis matrimonii eandem exigit; porro ad illam conjuges perfecte obligantur cum pacto conjugali, tum jure connato liberorum, quod violant parentes efficiendo, ut nati liberi rebus necessariis destituantur.

DCXCI. Qui obligatur ad finem, ei jus ad media convenientia denegari nequit: quum igitur pater & mater teneantur liberos educare, ac porro efficere, ut adolescant, & ipsi sibi de rebus necessariis prospicere, atque actiones suas legi naturali conformare valeant; competit quoque parentibus jus actiones liberorum, quamdiu hi officio suo satisfacere nequeunt, determinandi. Atque hoc jus est, quod *parentalem potestatem* adpellamus.

DCXCII. Nascitur potestas parentalis ex obligatione educandi, hæc autem a naturaliis est imposita, qui liberos *genuerunt*; igitur hoc sensu Grotius non inepte* parentum jus in liberos a *generatione*, scilicet ut a fundamento mediato, derivavit.

DCXCIII. Non autem opus est cum Pufendorfio** recurrere ad socialitatem, vel ad pactum præsumtum cum liberis; nam socialitas jus educandi omnibus tribueret, & pactum præsumtum sola fictione nititur. Absurde

* Del J. B. & P. II. c. V. n. 1.

** Off. H. & C. II. c. 3. s. 2.

de autem scribit Hobbesius * *filium matris esse jure occupationis ea lege factæ, ut filius non evaderet hostis, sed obediret; nec enim liberi res nullius sunt, sed juribus sibi connatis fruuntur. v. Val. Max. VII. 7. 2.*

DCXCIV. Quum soboles sit educanda, & juribus gaudeat connatis, habet sine dubio jus in *vita & corporis sui conservationem*: adeoque potestas parentalis ad illas tantum actiones pertinet, quæ salva prolis conservatione fieri possunt; non igitur ea comprehendit jus educationi contrarium, veluti liberos necandi, aut de vita & membris ipsorum pro lubitu disponendi, nec concipi tanquam dominium potest, quod in res tantum, non in homines adquiretur.

DCXCV. Extendit se educatio ad omnes illos actus, per quos liberi efficiuntur apti ad bene, beateque vivendum; itaque jus habent parentes & obligationem alendi & perficiendi liberos in anima, corpore & statu externo, adeoque eos instituendi in religione, scientiis, artibus, aliisque mediis, quibus vitam honeste tolerare possint. Quæ obligatio eatenus perfecta est, quatenus ea neglecta jus connatum liberorum violarent.

DCXCVI. Quare *Expositio* infantis, denegatio alimentorum, & omnis actio conjugis, qua corpus vel animus sobolis corrumpitur, non modo est alterius conjugis læsio, cui jus
in

* *De Civ. IX. 5.*

in mutuū adiutorium ad finem educationis vi pacti conjugalis fuerat translatum, sed etiam est læsio liberorum, qui non minus jus connatum habent & perfectum ad alimenta necessaria, quam ad avertendam sui occisionem. Cf. L. 4. D. de agn. & al. lib.

DCXCVII. Salvum tamen est parentibus jus omnes sumtus, pretiumque operarum educationis repetendi, si liberi ad meliorem statum pervenerint, uti dictum est de istis, qui in extrema necessitate res accipiunt alienas.

DCXCVIII. Quamprimum liberi usum rationis nanciscuntur, actiones suas arbitrio genitorum determinare, & ita voluntatem & vires ad finem educationis conjungere debent; incipit porro tunc societas parentum & liberorum; seu parentalis, quæ est *Legalis*, & vel *Composita*, v. g. cum conjugali, vel alterutro deficiente conjuge, *Simplex*; dein *Inæqualis*, siquidem parentum potestas imperium est, cui dependentia liberorum, seu *subjectio filialis* correlata est.

DCXCIX. Ex natura imperii parentalis intelligitur, cur parentes vivendi normam liberis suis jure præscribant, eos obligent, & inobedientibus pro emendatione pœnas imponant; cur porro, quia nemo obligatur juvare illos, qui sibi ipsis sufficiunt, etiam operas liberorum in suam utilitatem convertere, easque cum sumtibus & operis educationis compensare possint; cur denique libe-

ri parentibus obsequi, & laborando alere egentes teneantur, ita ut nec pacisci sine consensu parentum, nec naturali imperio sese subtrahere iis liceat. v. Numer. XXX.

DCC. Quum possit socius salvo communi bono etiam utilitati studere privatæ, consequens est, ut liberis permissum sit sibi res & jura acquirere a parentibus haud violanda, postquam omnes educationis sumtus detraxere; nec enim parentes sunt veri liberorum domini, adeoque cessat hic regula, accessorium ejus esse, ad quem principale pertinet.

DCCI. Homines, qui nec de alimentis sibi prospicere; nec proprias actiones ad futuram felicitatem soli dirigere possunt, naturaliter sunt *Impuberes*, qui ad utrumque sunt idonei, *Majoremnes*, qui ad unum tantum, *Minoremnes* vocantur.

DCCII. Durat igitur obligatio educandi, & hinc imperium parentale usque ad majoremnitatem; quam si attingant liberi, cessat societatis legalis finis, & ipsa hæc societas definit. Etsi reverentiæ, & gratitudinis obligatio perpetuo permaneat.

DCCIII. Actus, quo proles parentali potestate dimittitur, est *Emancipatio*; quoniam societas parentum & liberorum est legalis, naturaliter emancipatio a sola genitorum voluntate haud pendet.

DCCIV. Minoremnes satis se dirigere, aut saltem se ipsos alere nequeunt, igitur arcendi

di sunt a societate conjugali, in qua liberis alimenta, & informatio debetur. Quare nuptiæ a minorenni invitis parentibus contractæ irritæ sunt, sed valebunt a majorenni celebratæ, nec enim bono societatis amplius sunt oppositæ, etsi officio interno gratitudinis repugnare aliquando possint.

DCCV. Sunt, qui societatem parentalem etiam finita educatione perdurare arbitrantur. Quidquid enim, ajunt, facto meo justo produco, illud fit meum acquisitum, sed pater & mater sunt concausæ efficientes sobolis tamquam effectus communis eo animo, ut sit sua; itaque eam, quam producunt, indistinctim adquirunt. Ast regula hæc obtinet tantum circa res nullius, & quæ proprietatis sunt capaces, quæ in liberos non cadit. Quid? quod filii sæpe contra voluntatem, & scopum genitorum procreantur, animam vero, quæ propria hominis natura est, immediate a Deo accipiunt.

DCCVI. Parentalis potestas fundatur saltem mediate in generatione; & ab insitis naturæ stimulis temperamentum accipit; igitur proles nullius patrium imperium agnoscere debet, quam eorum, a quibus vitam accipit: quæ ratio, quum in alio obtinere nequeat, parentes suam potestatem in alios transferre non possunt, quippe, quæ mere personalis est, & ideo liberi respectu extraneorum libertate naturali utuntur.

DCCVII.

DCCVII. Possunt tamen parentes, qui egeni sunt, vel aliter impediti, exercitium educationis aliis permittere, quod enim quis per alium facit, per se videtur fecisse, & tunc haud læduntur liberi, sed magis perficiuntur. Quum igitur, qui educant, vices subeant parentum, & vel mandatarii sint, vel negotiorum gestores, quænam sint eorum jura & obligationes, ex dictis haud difficulter erui potest.

DCCVIII. Speciatim *Tutores* dicuntur, qui impuberes parentibus destitutos, seu *Pupillos* educant, quæ *societas tutelar* cessabit simul, ac pupillarem statum pupilli sunt egressi, & se ipsos per ætatem tueri valent.

DCCIX. Posita eadem ratione idem rationatum poni debet. Quum jus parentale in generatione, & debito educandi fundatum sit, utraque autem hæc causâ in patre æque ac matre obtineat, evidens est, potestatem in liberos utrique parenti naturaliter esse communem, alterutro autem mortuo ad superstitem devolvi, seu ei adcrefcere; ast modus, quo potestas ab uno vel ab altero exerceatur, pacto etiam tacito determinari potest.

DCCX. Ceterum, quum mater semper certa sit, pater autem aliquando incertus, quoniam in jure idem est, non esse & non adparere, naturale est, ut si soboles extra matrimonium fuerit suscepta, partus ventrem sequatur. v. L. 24. D. de stat. hom.